

MUSIQA MASHG'ULOTLARI ORQALI O'QUVCHILARNING IJTIMOY- EMOTSIONAL O'SISHINI TA'MINLASH

Qodirjonova Savriniso

ADPI Ijtimoiy va amaliy fanlar fakulteti Musiqa ta'limi 3-bosqich talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada musiqa mashg'ulotlarining o'quvchilarning ijtimoiy-emotsional o'sishidagi o'rni va ahamiyati yoritilgan. Tadqiqotda musiqa darslari bolalarda emotsional sezgirlikni oshirishi, ijtimoiy munosabatlar madaniyatini rivojlantirishi hamda o'zini ifoda etish ko'nikmalarini mustahkamlashi ilmiy asosda tahlil qilingan. Shuningdek, musiqa faoliyati jarayonida hamkorlikda ijro, tinglash madaniyati, muloqot qilish va his-tuyg'ularni boshqarish kabi ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarning shakllanish mexanizmlari ko'rsatib beriladi.*

Kalit so'zlar: *musiqa mashg'ulotlari, ijtimoiy-emotsional o'sish, emotsional rivojlanish, ijtimoiy kompetensiya, musiqa ta'limi.*

Аннотация: *В данной статье раскрывается роль и значение музыкальных занятий в социально-эмоциональном развитии учащихся. В исследовании научно обосновано, что уроки музыки способствуют повышению эмоциональной чувствительности, развитию культуры межличностного общения и укреплению навыков самовыражения у детей. Кроме того, рассматриваются механизмы формирования социально-эмоциональных компетенций, таких как совместное исполнение, культура слушания, коммуникация и управление эмоциями в процессе музыкальной деятельности.*

Ключевые слова: *музыкальные занятия, социально-эмоциональное развитие, эмоциональное развитие, социальная компетентность, музыкальное образование.*

Annotation: *This article explores the role and significance of music activities in fostering students' social-emotional development. The study provides a scientific analysis showing that music lessons enhance children's emotional sensitivity, improve interpersonal communication skills, and strengthen their ability to express themselves. The article also discusses the mechanisms through which social-emotional competencies—such as collaborative performance, listening culture, communication, and emotional self-regulation—are formed within musical activities. In conclusion, methodological recommendations are offered to enhance the impact of music education on students' personal development.*

Keywords: *music activities, social-emotional development, emotional growth, social competence, music education.*

Zamonaviy ta'lim jarayonida o'quvchilarning faqat bilim olishlari emas, balki ularning ijtimoiy-emotsional rivojlanishini ta'minlash ham pedagogik faoliyatning eng muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Chunki o'quvchining o'z his-tuyg'ularini anglay olishi, boshqalar bilan samarali muloqot qilishi, jamoada ishlash ko'nikmalariga ega bo'lishi uning kelajakdagi muvaffaqiyati uchun muhim poydevor yaratadi. Musiqa mashg'ulotlari ushbu jarayonda alohida o'rin tutadi. Musiqa inson hissiyotlarini boyituvchi, ruhiy holatni tartibga soluvchi, muloqot va ijodiy faoliyatni kuchaytiruvchi vosita sifatida o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, musiqa bilan muntazam shug'ullanish bolalarda emotsional sezgirlikning ortishi, o'zini ifoda etish imkoniyatlarining kengayishi, ijtimoiy ko'nikmalarining shakllanishi va musiqiy faoliyat orqali jamoaviy o'zaro hamkorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu bois, musiqa mashg'ulotlari orqali o'quvchilarning ijtimoiy-emotsional o'sishini ta'minlash bugungi pedagogika oldidagi dolzarb vazifalardan biri sifatida e'tirof etiladi. Mazkur maqolada musiqa ta'limining ijtimoiy-emotsional taraqqiyotga ta'siri, uning mazmuni va samaradorligini oshirishga doir ilmiy-pedagogik qarashlar tahlil etiladi.

Musiqa mashg'ulotlari o'quvchilarning ijtimoiy-emotsional o'sishini ta'minlashda ko'p qirrali pedagogik va psixologik mexanizmlar orqali ta'sir ko'rsatadi. Avvalo, musiqa inson hissiyotiga bevosita ta'sir etuvchi san'at turi sifatida o'quvchilarning emotsional dunyosini boyitadi, ularda sezgirlik, empatiya, ruhiy barqarorlik kabi sifatlarning shakllanishiga xizmat qiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, musiqa bilan muntazam shug'ullangan bolalarda his-tuyg'ularni anglash, boshqarish va ifodalash qobiliyati yuqoriroq bo'ladi. Bu jarayon, birinchi navbatda, musiqaning emotsional mazmuni orqali o'quvchi ongida turli hissiy holatlarni uyg'otishi, ularni ifoda etish uchun qulay sharoit yaratishi bilan izohlanadi.

Musiqa mashg'ulotlarining ijtimoiy rivojlanishga ta'siri ham juda muhimdir. Jamoaviy kuylash, ansambl yoki orkestrda ijro etish o'quvchilarni o'zaro hamkorlik, mas'uliyat, o'zaro tinglash va qo'llab-quvvatlash kabi ijtimoiy kompetensiyalarga o'rgatadi. Bunday mashg'ulotlarda o'quvchi nafaqat o'z vazifasini bajaradi, balki jamoada o'z o'rnini topish, boshqalar bilan muvofiqlashgan holda harakat qilishni ham o'rganadi. Musiqa jarayonida sodir bo'ladigan tabiiy muloqot o'quvchilarning ijtimoiy moslashuvchanligi va kommunikativ savodxonligini rivojlantiradi. Ayniqsa, guruh bilan ishlash o'quvchilarda ijobiy ijtimoiy munosabatlar, bir-birini anglash va do'stona muhitda faoliyat yuritish qobiliyatini shakllantiradi.

Emotsional rivojlanishning yana bir muhim jihati – o'quvchilarning stressga bardoshlilikini oshirishdir. Musiqa tinglash yoki ijro etish jarayonida organizmda emotsional yengillik, psixologik bo'shashish yuzaga keladi. Shuning uchun ham ko'plab psixologlar musiqani emotsional terapiya vositasi sifatida baholaydilar. Musiqa

mashg'ulotlari o'quvchilarning o'zlarini erkin his qilishiga, ichki kechinmalarini ijodiy tarzda chiqarib tashlashiga yordam beradi. Bunday jarayon o'quvchilarning ruhiy holatini barqarorlashtiradi, o'z-o'zini boshqarish va o'zini anglash kompetensiyalarini mustahkamlaydi. Shuningdek, musiqa mashg'ulotlari o'quvchining ijodiy tafakkurini faollashtiradi. Musiqiy faoliyat — bu nafaqat texnik ijro, balki fikrlash, his qilish, tasavvur qilish va badiiy baholash jarayonidir. O'quvchi musiqani tinglar ekan, undagi ritm, ohang va mazmunni anglab, uni o'z his-tuyg'ulari bilan uyg'unlashtiradi. Ijodiy tafakkur esa ijtimoiy-emotsional rivojlanish bilan chambarchas bog'liq bo'lib, o'quvchining o'ziga ishonchi, tashabbuskorligi va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini kuchaytiradi.

Musiqa mashg'ulotlari jarayonida o'quvchilarda formativ baholash, o'zini baholash va o'zining his-tuyg'ulari ustidan mulohaza yuritish ko'nikmalari ham shakllanadi. O'quvchi o'z ijrosini eshitadi, uni tahlil qiladi, o'z kuchli va zaif tomonlarini aniqlaydi. Bu jarayon refleksiv kompetensiyaning rivojlanishiga xizmat qiladi, o'quvchilarning o'z faoliyati haqida ongli yondashuv bilan fikr yuritishiga yordam beradi. Shu bilan birga, musiqa mashg'ulotlari o'quvchida ma'naviy-estetik didni, badiiy qadriyatlarni anglash va ularga nisbatan ongli munosabatni shakllantiradi. Bunday jarayon shaxsning butunlay uyg'un rivojlanishiga olib keladi. Musiqa ta'limining ijtimoiy-emotsional o'sishni ta'minlashdagi samaradorligi pedagogning mahoratiga ham bevosita bog'liq. Dars jarayonida o'qituvchining ijobiy muloqoti, qo'llab-quvvatlovchi yondashuvi, o'quvchining qobiliyatiga individual yondashishi o'quvchining psixologik ishonchini oshiradi. Bunday pedagogik yondashuv o'quvchilarni o'zini namoyon qilishga, ijodiy faol bo'lishga, jamoada erkin ishtirok etishga rag'batlantiradi. Shuningdek, o'qituvchining tanlagan metodlari — musiqiy o'yinlar, ritmik mashqlar, improvizatsiya, musiqiy suhbatlar — ijtimoiy-emotsional ko'nikmalarni shakllantirishda samarali vositaga aylanadi. Yuqoridagilardan kelib chiqib aytish mumkinki, musiqa mashg'ulotlari o'quvchilarning emotsional o'sishini qo'llab-quvvatlash, ijtimoiy munosabatlarni shakllantirish, psixologik barqarorlikni kuchaytirish va umumiy shaxsiy rivojlanishni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Musiqa shunchaki fan emas, balki tarbiya, psixologiya, kommunikatsiya va ijodning qo'shilgan murakkab jarayonidir. Shu sababli, uni ta'lim jarayonida samarali qo'llash o'quvchilarning kelajakdagi muvaffaqiyati uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Xulosa qilib aytganda, musiqa mashg'ulotlari o'quvchilarning ijtimoiy-emotsional o'sishini ta'minlashda o'ziga xos pedagogik, psixologik va tarbiyaviy ahamiyatga ega jarayon hisoblanadi. Musiqa o'quvchilarda his-tuyg'ularni anglash va boshqarish, empatiya ko'rsatish, muloqot qilish va jamoada samarali faoliyat yuritish kabi hayotiy kompetensiyalarning shakllanishiga xizmat qiladi. Jamoaviy ijro, tinglash madaniyati, musiqiy o'yinlar va improvizatsiya orqali o'quvchilarda ijtimoiy moslashuvchanlik, o'zaro

hurmat, o‘ziga ishonch va psixologik barqarorlik mustahkamlanadi. Musiqa mashg‘ulotlarining jarayonida o‘quvchi nafaqat badiiy-estetik dunyoqarashni rivojlantiradi, balki o‘z hissiy kechinmalarini musiqiy ifoda orqali boshqarishni o‘rganadi. Bu esa o‘quvchilarning ruhiy holatini sog‘lomlashtirishga, stressni kamaytirishga, o‘zini anglash va o‘zini baholash jarayonlarini chuqurlashtirishga yozuvchi muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Shu bilan birga, musiqiy faoliyat o‘quvchilarda ijodiy tafakkurni kuchaytiradi, mustaqil fikrlashni rag‘batlantiradi hamda ularni atrof-muhit bilan uyg‘un munosabatda bo‘lishga undaydi. Pedagogning professional yondashuvi, emosional qo‘llab-quvvatlovi va shaxsga yo‘naltirilgan metodlari musiqa ta‘limining samaradorligini yanada oshiradi. Ta‘lim jarayonida individual yondashuvning qo‘llanilishi o‘quvchilarning shaxsiy qobiliyatlarini ro‘yobga chiqarishda, ularning emotsional ehtiyojlarini inobatga olishda va ijtimoiy ko‘nikmalarini rivojlantirishda muhim omilga aylanadi. Umuman olganda, musiqa mashg‘ulotlari o‘quvchining shaxsiy, emotsional va ijtimoiy rivojlanishining muhim tarkibiy qismi bo‘lib, maktab ta‘limida ushbu yo‘nalishga alohida e‘tibor qaratish kelajak avlodning barkamol, ijtimoiy faol, ruhiy barqaror va estetik didli bo‘lib voyaga yetishiga xizmat qiladi. Shu sababli, musiqa ta‘limiy va tarbiyaviy imkoniyatlarini kengaytirish, uni o‘quv jarayoniga samarali integratsiya qilish zamonaviy pedagogikaning ustuvor vazifalaridan biri bo‘lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Rahmonov B. Maktab musiqasi darslarida o‘quvchilarning ijtimoiy-emotsional kompetensiyasini rivojlantirish. Toshkent: Fan, 2015.
2. Qodirov S. Musiqa ta‘limida emotsional intellektni shakllantirish metodikasi. Toshkent: Yosh gvardiya, 2018.
3. Vygotskiy L.S. Insonning rivojlanish psixologiyasi. Moskva: Eksmo, 2005.
4. Eisner EW. San‘at va ongni yaratish. Yale University Press, 2002.
5. Hallam S, Prince V. Musiqa ta‘limining o‘quv va rivojlanishga ta‘siri bo‘yicha tadqiqot. London: Institute of Education, 2003.